Autor Guste Santini
Srijeda, 03 Travanj 2002 11:03

Karl Marx: «Akumulirajte, akumulirajte u tome je sav Mojsije i proroci.»

U krščansko-socijalnom nauku crkve od Pape Lava XIII u enciklici Rerum Novarum osobno koncilske i postkoncilske pape: Ivan XXIII, Pavao VI i Ivan-Pavao II u enciklikama i homilijama naglašavaju ono što je Aristotel rekao u svojoj Politici da je smisao države služenje općem dobru i čovjeku, a kada se to neispuni, ona tj. država postane sama sebi svrhom iznevjeruje svoj smisao i treba je mjenjati.

J.F.Kennedy: «Ako društvo nije u mogućnosti pomoći mnogobrojnim siromasima neće biti kadro ni spasiti malobrojne bogataše.»

U socijalnom pogledu na prijelazu u treće tisućljeće borba za profit i globalnu prevlast toliko je zaokupila čovječanstvo, posebno najrazvijenije zemlje, da se na socijalno raslojavanje i ugroženost nemoćnih, bolesnih, hendikepiranih, itd., više nitko niti ne osvrće. Svatko se bori za sebe i rizik se time individualizira. Funkcija države je u razvijenom svijetu, da pomogne razvoj svoje nacioanlne ekonomije a funkcija je nerazvijenih država, da slušaju. Što to učinkovitije rade to bolje za njih.

Nezaposlenost će sigurno postati najveći problem u budućnosti. Pravo na rad za mnoge će biti neostvarivo. Ovo se neće događati zato što je netko zločest već zato što se rad neće moći zbog svoje inferiornosti (neadekvatnosti) uklopiti u tehnološkom pogledu. A rastuća stopa supstitucije, rada kapitalom, cjelokupnu će sliku samo dramatizirati.

Socijalno društvo će se ubrzano raslojiti na zaposlene i nezaposlene, a tek potom na bogate i manje bogate odnosno siromašne. Prema tome, radi se o uspostavi više socijalnih slojeva, socijalnih grupa u kojim će vrijediti različiti zakoni. Na jednom kraju biti će materijlno osigurani (koji su u stanju pokriti svoj rizik) lojalni građani koji poštuju vlast a na drugom kraju će biti građani koji su “otpadnici” i koji žive svojim životom. Dok je to u prošlosti bio više/manje (čitaj: mnogostrukost razloga uvjetovanih općim, posebnim i pojedinačnim određenjima i uvjetima) izbor pojedinca u budućnosti će sve veći dio populacije zakonito pripadati toj “otpadničkoj” grupi kao odraz društvenog sustava. Prostitucija, alkohol, droga, bijeg u podzemlje, bijeg iz urbanih sredina, traženje nepostojećeg samo su pojavni oblici tih socijalnih skupina.

Zašto će se to događati i na temelju čega temeljim takva sumorna predviđanja? Profit, profit, i opet, profit temeljni je cilj svake investicije. Pri tome se sve podređuje tom profitu. Znakovit je primjer o neučinkovitim dogovorima kada je u pitanju zaštita ljudskog okoliša i sukladno tome sterilnim skupovima znanstvenika koji traže i poltičara koji ne čuju. Černobil je tek nedavno zatvoren. Koliko će ljudi patiti i koliko je sudbina određeno Černobilom. Istovremeno se dnevno razbacuju ogromna sredstva na “sve i svašta” a da to ipak nikom ne treba. Farizejski se borimo za život neke životinje ili ptice a dnevno oboljevaju i skapavaju miljuni ljudi što ne želimo vidjeti. Vidjeti znači postaviti pitanje drugima ali i sebi. To je vrlo neugodno i o tome se u pristojnom drušvu ne razgovara.

Odlutasmo a ne odgovorismo na postavljeno pitanje. Vratimo se pitanju. U vrijeme Adama

Smitha (više) i Karla Marxa (nešto manje) odnos rada i kapitala bio je određen rastućim utjecajem kapitala i njemu je bio podređen rad. Kapital je bio materijalizirana sila znanja, kojoj je radnik bio tek pridodat. On nije trebao biti niti je bio, posebno, kvalificiran. Što više od organske manufakture do fordizima on je postajao sve jednostavniji i time lakše dostupan kapitalu. “Rezervna armija” je održavala plaće na egzistencijalnom nivou i tek socijalni naboji su ih povećavali. Kapital je bio dugoročan a rad kratkoročan (ponekad je osposobljavanje trajalo tek nekoliko dana pa i manje). Treća tehnološka revolucija ima daleko veće zahtjeve od rada. Sama tehnologija je kratkoročna i mjenja se u razdoblju od pet do sedam godina. Rad, se mora stalno prilagođavati tim sve sofisticiranijim tehnologijama što znači da je vrijeme osposobljavanja rada sve dugoročnije. Ono danas traje cijeli život. Da bi opstao moraš učiti tokom cijelog života! Diplome i doktorati zastarijevaju sve brže. Nadalje, nekadašnja dilema: što nasuprot kako proizvoditi postaje bespredmetnom. Danas je samo bitno što proizvoditi. Primjer Japana je najpoznatija ilustracija. Dok je “oponašao” dakle bavio se problemom kako proizvoditi postizao je impresivne rezultate. Danas stvari idu lošije ali njihovo izdvajanje za istraživanja i razvoj daje im šansu da im se vrati bar dio stare slave.

U tim i takvim uvjetima sve manji broj ljudi može zadovoljiti uvjete što ih nameće tehnologija a oni koji se ne uspiju prilagoditi, po “prirodi” stvari, otpadaju iz procesa društvene reprodukcije i pridružuju se armiji “nepotrebnih” građana. Ovo je prvi i fatalni korak koji otvara put u “pakao” iz kojeg, teško je vjerovati, da li će se ikada više vratiti. Ostaju najbolji i njihov se broj, iz dana u dan, smanjuje kako se nivo nužnog znanja, iz dana u dan, povećava.

Tržište, tržište, tržište zagovaraju najrazvijeniji (u vrijeme Davida Ricarda to je bila Velika Britanija) putem MMF-a, World banka, WTO-a, Evropske unije, SAD-a, Japana, itd. Socijalno odgovorni građani svjesni pogubnosti profitnog odnosa, na globalnom nivou - što znači uloge nerazvijenih u toj priči? - svojim demonstracijama pokušavaju poslati poruku o pogubnosti tržišta kao takvog; tržišta u kojem nema mjesta socijalnoj senzibilnosti, dakle odgovornosti.

I dok uništavamo prirodu istovremeno tražimo da se tržištu prepuste svekolike silnice koje će na najbolji način alocirati akumulaciju. Pri tome se zaboravlja da upravo tržište, zasnovano na kapital odnosu, ima svoju filozofiju ponašanja i nije nužno u funkciji društvene reprodukcije. Naprosto nije moguće dovoljno naglasiti koliko će tržište u narednom razdoblju otvoriti novih danas nesagledivih problema. Svaki sistem ima svoju filozofiju funkcioniranja - ekonomski također. Ali kako nas uči teorija sistema optimum ekonomskog sistema nikako ne znači i optimum društvenog sistema. Bitno je da nadsistem ima manju entropiju u odnosu na podsistem. To može značiti da podsistem može biti u neravnoteži ali su ukupni učinci pozitivniji za nadsistem. Konačno čovječanstvo u uvjetima treće tehnološke revolucije mora razmišljati kako svekoliki ljudski genij staviti u funkciju čovječanstva. Nije dovoljno, a niti prihvatljivo, da jedan dio čovječanstva ubire plodove ljudskog genija dok ostali gube ljudsko dostojanstvo i kreću putem koji nije u skladu s ljudskim dostojanstvom.

Kršćanstvo shvaćeno kao ljubav i opraštanje, tako ga bar ja shvaćam, znači odgovornost prema čovjeku kao takvom. To nije odgovornost prema nekom određenom čovjeku to je odgovornost kao smisao samoga sebe i samo tim putem možemo naći sebe.

Treba jasno reći da bogati ne mogu biti sigurni bez sigurnosti ostalog “izgubljenog” dijela čovječanstva. Treba jasno reći da zaposleni sutra mogu biti nezaposleni. I konačano, bez jasnog socijalnog određenja svake države ona gubi smisao svog postojanja u demokratkom smislu i postaje “instrument vladajuće klase” kako bi to Marx rekao.

Konačno tržište je, u svoj svojoj nesavršenosti, najbolji model ekonomske igre. Na državi je da korigira nedopustiv nesrazmjer raspodjele bogatsva i dohotka. Ukoliko to ne čini tada je Aristotel u pravu.

Hanibal: «Ili ćemo naći put ili ćemo ga napraviti.»

J.H.Boren: «Vođenje je akcija a ne pozicija.»